

Φοβία - Άρνηση για το Σχολείο

Με τον όρο «σχολειοφοβία» εννοούμε όχι μόνο την άρνηση του παιδιού να πάει στο σχολείο, αλλά και την έκφραση από μέρους του μιας σειράς αντιδράσεων, όπως άγχος και ανησυχία, όταν πιέζεται να πάει. Η κατάσταση αυτή είναι αρκετά γνώριμη στους γονείς, η πλειονότητα δε των παιδιών παραμένει στο σπίτι κατά την διάρκεια του παιδικού σταθμού-σχολείου.

Αρκετές φορές η κατάσταση αυτή συνοδεύεται ή κρύβεται πίσω από ψυχοσωματικά συμπτώματα όπως ανορεξία, ναυτία, πόνους στο στομάχι, τάσεις λιποθυμίας. Επίσης εκφράζονται φόβοι διάφορων τύπων, για ζώα, το σκοτάδι, ότι κάποιο άλλο παιδί- ο νταής του σχολείου το εκφοβίζει, φόβος ότι κάτι κακό θα συμβεί στην μητέρα, ότι θα το εγκαταλείψουν κ.α. Μερικές φορές το παιδί φαίνεται να κυριεύεται από πανικό. Τα κλάματα και ένα γενικευμένο παράπονο είναι συνηθισμένα. Κατά κανόνα πρόκειται για παιδιά με καλή συμπεριφορά, ανήσυχια και συνεσταλμένα. Τα περισσότερα προέρχονται από οικογένειες που δεν έχουν βιώσει χωρισμό ή διαζύγιο, δεν έχουν την εμπειρία μακρών ή συνεχών αποχωρισμών από το σπίτι και έχουν γονείς που εκφράζουν μεγάλη ανησυχία γι' αυτά και την άρνησή τους για το σχολείο. Οι σχέσεις παιδιού και γονιών είναι στενές, μερικές φορές σε σημείο μεγάλης εξάρτησης.

Μεγάλος αριθμός ερευνών σε παιδιά προσχολικής-σχολικής ηλικίας έχει δείξει ότι τα παιδιά δεν φοβούνται αυτά που πρόκειται να συμβούν στο σχολείο αλλά το ότι φεύγουν από το σπίτι. Δυσάρεστες καταστάσεις στο σχολείο, όπως για παράδειγμα ένας αυστηρός δάσκαλος ή κοροϊδίες και εκφοβισμοί από άλλα παιδιά, αν και συμβαίνουν και παίζουν τον ρόλο τους, δεν είναι τίποτα άλλο παρά δικαιολογίες και προφάσεις. Τα περισσότερα παιδιά εξάλλου από την στιγμή που βρίσκονται στο σχολείο νοιώθουν αρκετά ασφαλή. Έτσι αντίθετα με αυτό που συμβαίνει σε άλλες φοβίες, η έκθεση του παιδιού σ' αυτό που ισχυρίζεται ότι φοβάται δεν του μεγαλώνει τον φόβο. Η φοβία αυτή φθάνει στο αποκορύφωμά της λίγο πριν το παιδί φύγει από το σπίτι ή κατά την διάρκεια της μετάβασής του στο σχολείο.

Επειδή αυτό που κυρίως φοβάται το παιδί είναι να φύγει από το σπίτι ο όρος «σχολειοφοβία» θεωρείται από πολλούς ανεπαρκής. Άλλοι προτιμούν τον όρο «άγχος του αποχωρισμού», επίσης προβληματικό γιατί παραπέμπει σε ορολογία κλινικού συνδρόμου ή «σχολική άρνηση» που θεωρείται από αρκετούς ο πιο κατάλληλος για να περιγράψει αυτή την κατάσταση.

Οι περισσότερες περιπτώσεις «σχολικής άρνησης» οφείλονται σε παράγοντες μέσα από την οικογένεια. Υπάρχουν τέσσερις μορφές οικογενειακής αλληλοεπίδρασης:

A. Η μητέρα και σπανιότερα ο πατέρας, υποφέρει από χρόνιο άγχος σε σχέση με άτομα που νοιώθει εξάρτηση και κρατάει το παιδί για παρέα του, της στο σπίτι.

Β. Ο παιδί φοβάται ότι θα συμβεί κάτι κακό στην μητέρα του, ή πιθανά στον πατέρα του, όταν θα λείπει στο σχολείο και γι' αυτό μένει στο σπίτι για να το προλάβει.

Γ. Το παιδί φοβάται ότι θα συμβεί κάτι κακό στο ίδιο αν είναι μακριά από το σπίτι και γι' αυτό παραμένει στο σπίτι για να το προλάβει.

Δ. Η μητέρα και σπανιότερα ο πατέρας, φοβάται ότι θα συμβεί κάτι κακό στο παιδί όταν είναι στο σχολείο και γι' αυτό το κρατάει στο σπίτι.

Αν και στις περισσότερες περιπτώσεις κυριαρχεί η μια ή η άλλη μορφή οικογενειακών σχέσεων, επειδή δεν είναι ασυμβίβαστες μεταξύ τους παρατηρούμε και συνδυασμούς τους. Η πρώτη μορφή είναι και η συνηθέστερη και μπορεί να συνδυασθεί με οποιαδήποτε από τις άλλες τρεις.

Οικογενειακή αλληλεπίδραση τύπου Α:

Αφορά περισσότερο τις μητέρες που συνειδητά και ηθελημένα ή χωρίς να το αντιλαμβάνονται κρατούν τα παιδιά τους για «παρέα» στο σπίτι. Αυτό μπορεί να ξεκινήσει από κάποιο μικρό πρόβλημα υγείας του παιδιού που του δίνεται μεγαλύτερη σημασία και σταδιακά να πάρει την εικόνα ενός παιδιού που δεν μπορεί να τα καταφέρει στον σκληρό κόσμο του σχολείου και χρειάζεται την συνεχή φροντίδα της μητέρας του. Οι ίδιες μπορεί να ισχυρίζονται ότι το προστατεύουν από τους «κινδύνους» του έξω κόσμου ενώ στην ουσία το φορτώνουν με τις προσωπικές και συζυγικές τους ανησυχίες, αναζητώντας ταυτόχρονα την αμέριστη συμπαράστασή του.

Εδώ παρατηρείται αντιστροφή των ρόλων γονιού- παιδιού με το να υπάρχει η προσδοκία από το παιδί να φροντίσει τον γονιό του και τον γονιό να αποζητά ανακούφιση και παρηγοριά από το παιδί του. Η παθολογική αυτή συμπεριφορά του γονιού είναι η αντίδραση ή η αντανάκλαση της διαταραγμένης σχέσης που είχε ή εξακολουθεί να έχει με τους δικούς του γονείς.

Οι συζυγικές σχέσεις των γονιών είναι συνήθως αρκετά διαταραγμένες. Μια από τις συνηθέστερες μορφές διαταραχής που παρατηρούμε περιγράφει την γυναίκα εγκλωβισμένη σε μια ασαφή σχέση τόσο με την μητέρα της όσο και με το παιδί της που αρνείται να πάει στο σχολείο, ενώ ο άνδρας της παραμένει παθητικός αφού αποποιείται τον ρόλο και του συζύγου και του πατέρα τους.

Οικογενειακή αλληλεπίδραση τύπου Β:

Έρευνες έχουν δείξει ότι ένας από τους λόγους που τα παιδιά δεν πηγαίνουν στο σχολείο είναι ότι φοβούνται ότι κάτι κακό θα συμβεί στη μητέρα τους ή σε κάποιο άλλο κοντινό συγγενή όπως στην γιαγιά ή στον πατέρα.

Εκτός από την ψυχανάλυση που αναφέρεται σε ασυνείδητες επιθυμίες για κακό που τα

παιδιά φοβούνται ότι θα πραγματοποιηθούν, υπάρχει η θεώρηση που αποδίδεται στις πραγματικές εμπειρίες του παιδιού. Για παράδειγμα ένα παιδί μπορεί να φοβάται ότι η μητέρα του θα αρρωστήσει σοβαρά ή θα πεθάνει εξαιτίας μιας ανάλογης εμπειρίας που είχε ή άκουσε για ένα συγγενή ή γείτονα, ιδιαίτερα όταν η μητέρα του τυχαίνει να έχει πρόβλημα υγείας εκείνη την περίοδο. Οι εμπειρίες που μπορεί να οδηγήσουν ένα παιδί στο να φοβάται ότι κάτι κακό θα συμβεί σε κάποιο συγγενικό του πρόσωπο είναι δύο κυρίως ειδών: τα πραγματικά γεγονότα όπως αρρώστιες ή θάνατοι και οι απειλές.

Αρκετές φορές οι γονείς αποκρύπτουν την σοβαρότητα κάποιου προβλήματος υγείας τους ή την αλήθεια σχετικά με δυσάρεστες καταστάσεις που συμβαίνουν σε συγγενείς ή φίλους με αποτέλεσμα να φέρουν αντίθετα αποτελέσματα από αυτό που επιδιώκουν. Όσο περισσότερο αποκρύπτουμε τόσο περισσότερο τα παιδιά μας μπαίνουν σε ανησυχίες. Άλλες φορές χρησιμοποιούνται απειλές του τύπου, «αν δεν είσαι καλός, ή η μαμά θα αρρωστήσει, θα πεθάνει ή θα μας εγκαταλείψει».

Οι δύο τελευταίες μορφές οικογενειακών σχέσεων συμβαίνουν σπανιότερα.

Οικογενειακή αλληλεπίδραση τύπου Γ:

Στις οικογένειες αυτού του τύπου το παιδί φοβάται να εγκαταλείψει το σπίτι του γιατί μπορεί να του συμβεί κάτι κακό. Οι απειλές των γονιών, φανερές ή συγκαλυμμένες, δίνουν την απάντηση σχετικά με την αιτιολογία αυτής της φοβίας.

Οικογενειακή αλληλεπίδραση τύπου Δ:

Σε αυτή την κατάσταση η μητέρα και σπανιότερα ο πατέρας, φοβάται ότι κάτι τρομερό θα συμβεί στο παιδί της. Σε αρκετές περιπτώσεις ο φόβος του γονιού επιδεινώνεται από την κατάσταση υγείας του παιδιού, κάποιες φορές μπορεί να αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα, αν και τις περισσότερες δεν ξεφεύγει από τις συνηθισμένες μικροαδιαθεσίες. Ο γονιός φαίνεται ιδιαίτερα ανήσυχος για κάποιο κίνδυνο-απειλή που θεωρεί ότι παραμονεύει το παιδί του, πιθανά επειδή του θυμίζει κάποια τραγωδία που συνέβη στο παρελθόν. Σε πολλές περιπτώσεις η ανησυχία του γονιού προέρχεται από κάποιο γεγονός του παρελθόντος. Για παράδειγμα η αγωνία ενός πατέρα για την ασφάλεια του γιου του συνδεόταν άμεσα με τον θάνατο του μικρότερου αδελφού του για τον οποίο ένοιωθε υπεύθυνος.

Όταν οι περιπτώσεις των παιδιών που αρνούνται να φύγουν από το σπίτι για να πάνε στο σχολείο εξετάζονται κάτω από το πρίσμα αυτών των οικογενειακών αλληλεπιδράσεων τότε: **κατά πρώτον** η συμπεριφορά του παιδιού γίνεται ευκολότερα κατανοητή σε σχέση με την οικογενειακή κατάσταση στην οποία βρίσκεται – **και δεύτερον**, ότι αρκετές από τις γνώμες που έχουν ειπωθεί μέχρι τότε, και από ειδικούς, ότι δηλαδή είναι κακομαθημένα,

φοβούνται να μεγαλώσουν παραμένοντας μωρά κολλημένα πάνω στην μαμά τους, ότι είναι άπληστα, καθηλωμένα και σε παλινδρόμηση δεν είναι μόνο λανθασμένες αλλά και άδικες.